

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЯКОСТІ ОСВІТИ
ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ
за результатами соціологічного дослідження
**«ОЦІНЮВАННЯ СВОГО НАВЧАННЯ
ЗА ОСВІТНЬОЮ (ПРОФЕСІЙНОЮ) ПРОГРАМОЮ
(«МЕДИЦИНА»))»**

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕСПОНДЕНТІВ/-ОК

Соціологічне дослідження «Оцінювання свого навчання за освітньою (професійною) програмою («Медицина»))» було проведено у грудні 2020-го – січні 2021-го року.

Дослідження включало такі етапи:

- розробку інструментарію (грудень 2020),
- польовий етап (збір даних) (грудень 2020 – лютий 2021),
- аналіз даних (лютий 2021),
- підготовку підсумкового аналітичного ілюстрованого звіту (лютий 2021).

У дослідженні застосовувалася методика напівстандартизованого онлайн-опитування (форма складалася з 31 запитання). Опитування відбувалося на анонімній основі. Вибіркова сукупність як така не формувалася: посилання на електронну форму було розіслано через корпоративну пошту усім здобувачам освіти, які навчаються в рамках освітньої програми «Медицина» (ОКР «Магістр»).

У підсумку в дослідженні взяло участь 1415 респондентів/-ок. Розподіл за роками навчання: 1-й курс – опитано 293 осіб (що склало 20,7 % від загальної кількості опитаних), 2-й курс – 256 особи (18,1 %), 3-й курс – 245 (17,3 %), 4-й курс – 246 (17,4 %), 5-й курс – 207 (14,6 %), 6-й курс – 168 (11,9 %).

Отримані в ході опитування дані представлені візуально за допомогою 11 діаграм.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Перші питання опитування спрямовані на визначення рівня задоволеності студентів/-ок від вибору для навчання університету (ХНМУ), певної освітньої програми («Медицина») та задоволення від роботи кафедр університету (рис. 1). Задоволених вибором університету та освітньою

програмою (повністю або радше задоволених) виявився близький відсоток (50,9 % та 53,3 % відповідно). Рівень задоволеності роботою кафедр трохи нижчий (40,4 %).

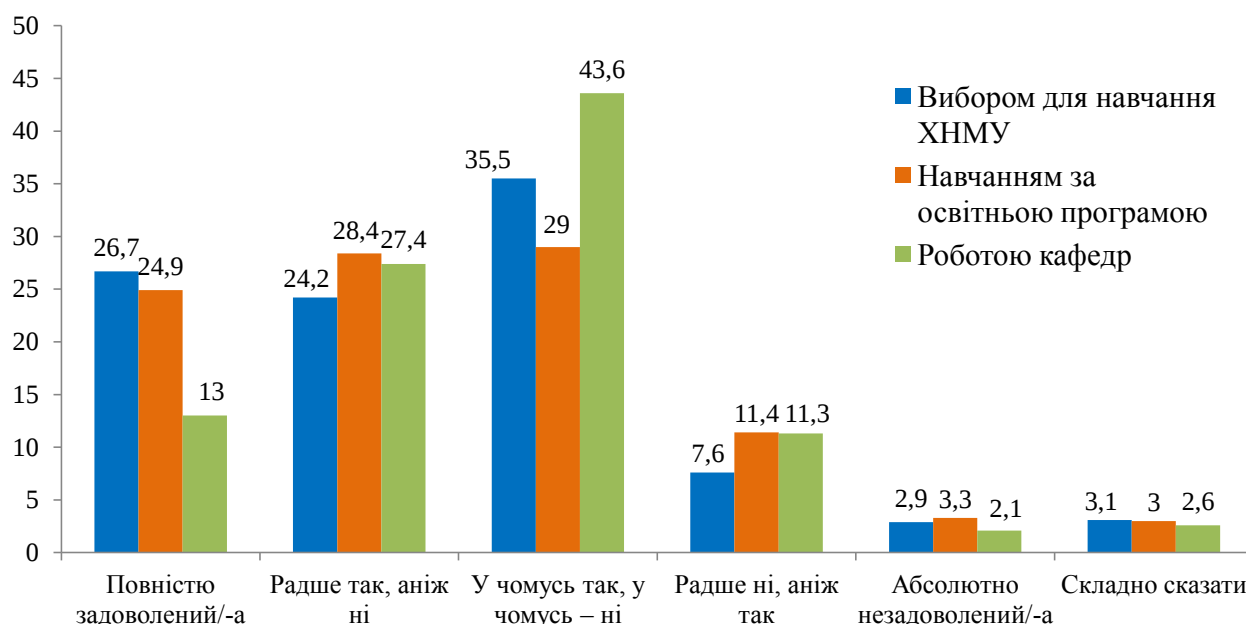

Рис. 1. Задоволеність вибором для навчанням ХНМУ, навчанням за освітньою програмою та роботою кафедр (%)

Більше, ніж третина опитаних (39,8 %) зазначили, що очікування від ХНМУ повністю співпали з реальністю або радше співпали. Студентів/-ок, очікування яких абсолютно не співпали чи радше не співпали, виявилось тільки 19,3 %. Респондентів/-ок, що обрали варіант відповіді «У чомусь так, у чомусь – ні» було 37,4 %, не змогли відповісти на питання 3,5 % опитаних.

Велика частина студентів/-ок (43 %) позитивно оцінюють якість освітнього процесу в університеті (див. рис. 2). Ще 43,3 % респондентів/-ок зайняли серединну позицію. Негативно ставляться до якості освіти в університеті 11,5 %, складно було визначитись із відповіддю 2,2 % опитаних.

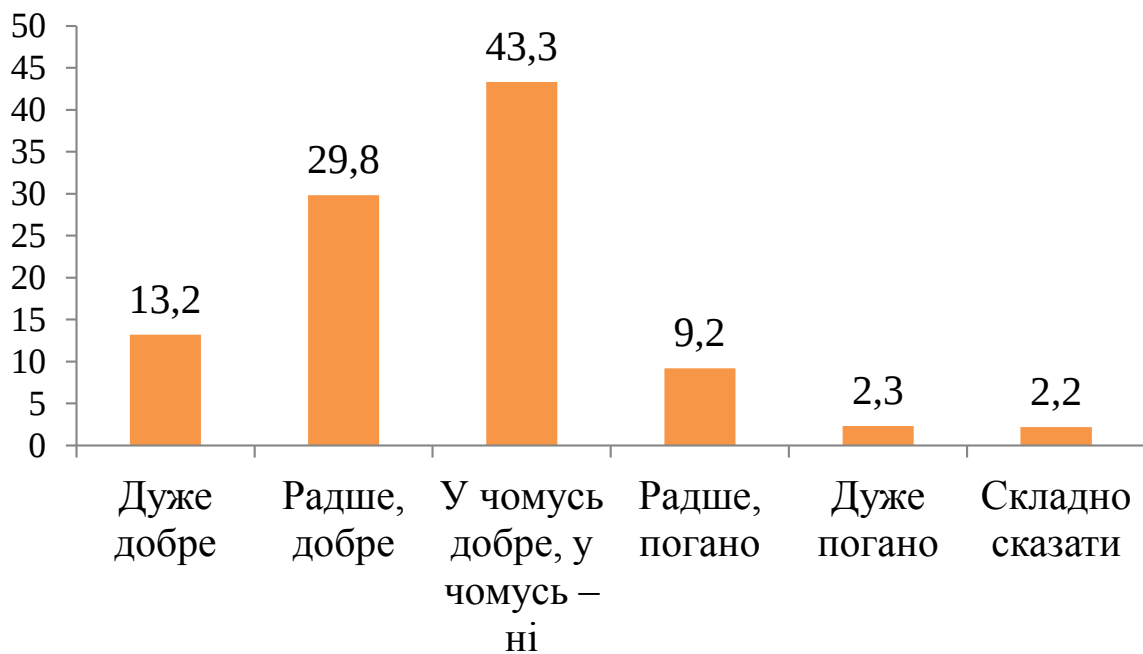

Рис. 2. Сприйняття освітнього процесу (%)

Необхідно зазначити, що майже половина опитаних студентів/-ок (47,5 %) вважають, що освітнє середовище ХНМУ задовольняє їхні потреби та інтереси, а значна більшість опитаних (66,2 %) погоджується з тим, що освітній процес в університеті враховує світовий науковий досвід на високому та достатньому рівні.

На рис. 3 відображені результати розподілу думок студентів щодо «агентів впливу» на якість освіти. Аналіз показує, що відповідальність за якість освіти студенти цієї освітньої програми покладають насамперед на викладацький склад (65,2 % відповіли, що саме викладацький склад впливає на забезпечення якості освіти повною мірою). Більше половини опитаних (59,9 %) вважають, що саме вони, тобто здобувачі освіти, впливають на її якість. Адміністрація вишу посідає третю позицію (34,9 %), але «розрив» із завідувачами кафедр незначний (34,0 %).

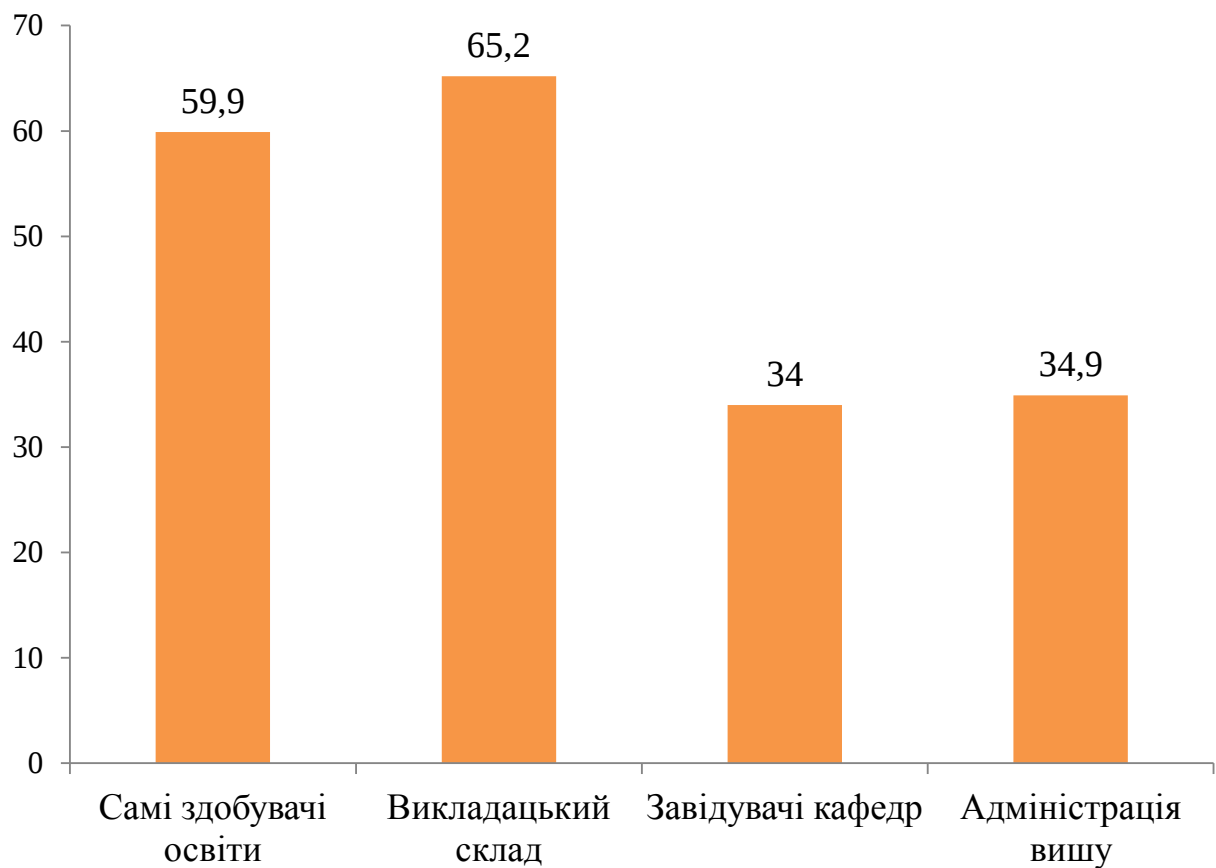

Рис. 3. Вплив «повною мірою» на якість освіти (%)

Тільки 7,4 % респондентів/-ок приймали участь в укладанні чи оновленні освітніх програм зі спеціальності. Серед них 81,9 % вважають, що їхні пропозиції були враховані.

Щодо рівня розповсюдження інформації про різні аспекти освітнього процесу, більшість опитаних підтвердили свою поінформованість про більшість аспектів (див. рис. 4). Рівень поінформованості про цілі та завдання навчання був найбільшим (це зазначили 73,4 % респонденток/-ів), найменшим – про очікувані результати навчання (46,7 %).

До того ж, більшість опитаних (52,7 %) повністю задоволені або радше задоволені своїм рівнем поінформованості, тоді як лише 11,9 % не задоволені чи радше незадоволені. Ще близько третини (32,4 %) обрали серединний варіант «У чомусь так, у чомусь – ні», а 3 % не змогли відповісти.

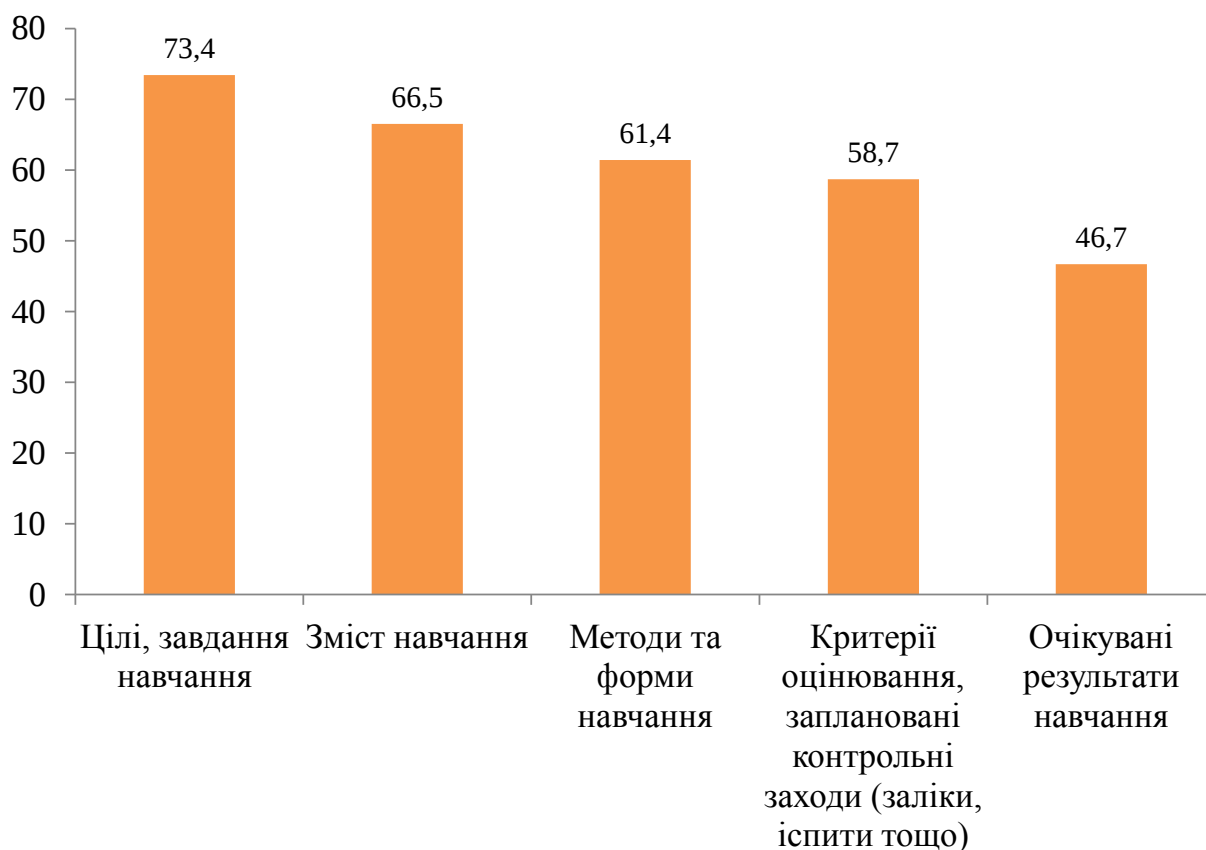

Рис. 4. Поінформованість до початку навчання (%)

Наступний блок запитань стосувався оцінки особливостей проведення занять. Щодо впливу на те, яким чином проходять заняття, 50 % опитаних зазначили, що вони мають на форму проведення занять суттєвий чи обмежений вплив, але 35,1 % респондентів/-ок вважають, що такого впливу не мають, а ще 14,9 % не змогли надати однозначну відповідь.

Серед найбільш розповсюджених методів та форм навчання, що використовуються викладачами під час практичних занять (див. рис. 5), були такі: «тести» та «усне опитування» (про них згадали відповідно по 88,1 % респонденток/-ів), а також «демонстрація презентацій» (76,4 %). З великою вірогідністю можна припустити, що доволі рідко використовується «симуляційне обладнання» (7,7 %), «письмові творчі роботи» (7,3 %) та «рольові ділові ігри» (3,7 %). Інші методи та форми навчання використовуються доволі часто.

Рис. 5. Методи і форми, що викладачі найчастіше використовують на практичних заняттях (%)

Майже половина опитаних, 46,5 %, вважають застосовані методи і форми ефективними, а 41,6 % задоволені ступенем інноваційності цих форм і методів. Неефективними ці методи вважають 15,5 % респондентів/-ок та 27,3 % не задоволені їхньою інноваційністю. Щоправда, було близько третини тих, хто утримався від відповіді на ці питання (38 % та 31,1 % відповідно).

Студенти загалом позитивно оцінили власні можливості оперативно проконсультуватися з викладачами з будь-яких питань, пов'язаних з навчанням (див. рис. 6). 44,3 % опитаних вважають, що таку можливість їм надають переважна більшість викладачів, 41,4 % вказують на те, що таку можливість надають окремі викладачі. При відсутності такої можливості заявили тільки 6,9 % респондентів/-ок.

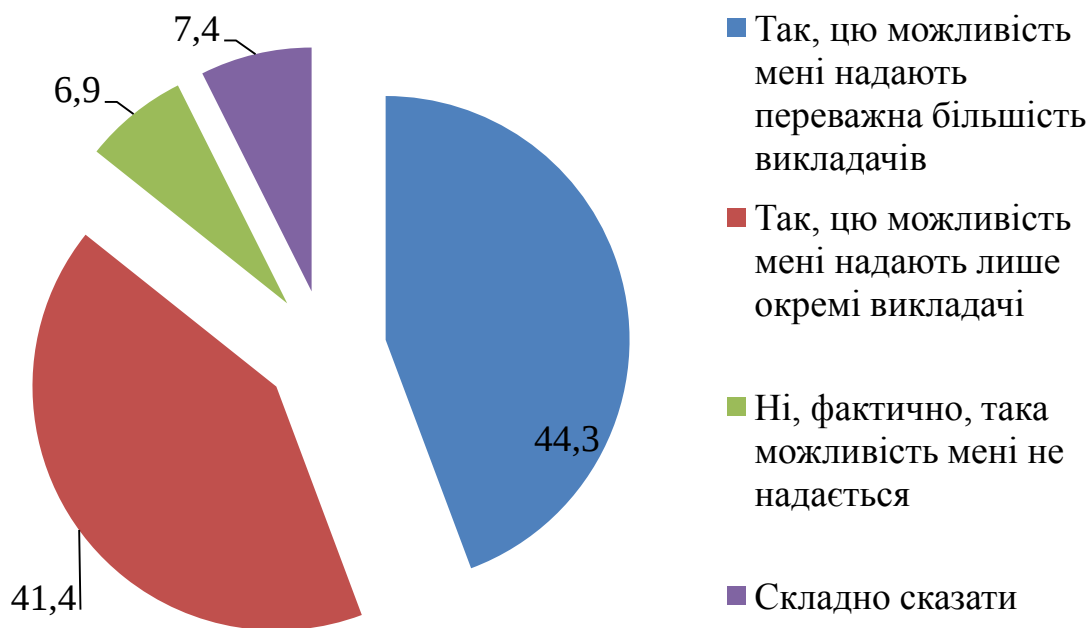

Рис. 6. Наявність можливості оперативно проконсультуватися з викладачами щодо навчання (%)

Оцінюючи ставлення викладачів до студентів, більшість опитаних (51,1 %) вказують на об'єктивність та неупередженість педагогів (протилежну думку підтримує лише 15,2 % опитаних, а 33,7 % респондентів/-ок не мають щодо цього певної думки). Половина опитаних (50,7 %) вказали, що мають вільний доступ до інформації щодо критеріїв оцінювання.

Одними із питань було оцінити за п'ятибальною шкалою різні аспекти навчання (див. рис. 7). Результати аналізу показують, що студенти загалом виставляють оцінки дещо вищі за середні із незначним коливанням – від 3,2 (так оцінили «залученість до занять професіоналів-практиків», «можливості для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії», «методичне забезпечення самостійної роботи» та «співвідношення між аудиторними годинами та самостійною роботою») до 3,6 («логічна послідовність вивчення навчальних дисциплін»).

Рис. 7. Задоволеність різними аспектами навчання (1 – min, 5 – max)

Два запитання анкети стосувались покращення якості освіти в ХНМУ та не передбачали варіантів відповідей на вибір: «Що може зробити університет для покращення освітнього середовища та кращого задоволення ваших потреб й інтересів у процесі навчання?» та «Надайте, будь ласка, свої пропозиції щодо покращення якості освіти та освітнього процесу в ХНМУ.» Відповіді на обидва ці питання вказують на ті моменти освітнього процесу, які студенти хотіли б змінити, тому доцільно аналізувати їх разом. У ході аналізу співпадиння відповідей на обидва питання від одного респондента ми рахували як одну відповідь. З іншого боку, якщо відповідь містила декілька зауважень, ми рахували їх окремо.

Всього на хоча б одне з двох відкритих питань відповіли 1032 респондента/-ки із 1415. З цих відповідей 119 студентів/-ок відповіли, що їх «все влаштовує»/ «все задовольняє»/ «все подобається»/ «нічого змінювати,

бо все добре». Треба підкреслити, що вірогідно, деякі із тих, хто пропустив питання, також усім задоволені, або не мають зауважень.

Таким чином, ми отримали різні пропозиції покращення освітнього процесу, які ми об'єднали за сферами можливих змін.

1) Організація освітнього процесу:

- Форми навчання (3,5 % відповідей). Загалом здобувачі/-ки висловлювались щодо повернення очного навчання, хоча зустрічались і побажання залишити деякі дисципліни онлайн, насамперед, не фахові дисципліни. *«Заміна дистанційного на змішану форму».*

- Розклад занять та розподіл навантаження (5,5 %): *«Як мінімум рівномірний розклад, бо запхати в один тиждень найскладніші заняття не доже добра ідея, я вважаю, краще середньо розподілити заняття і мати помірну навантаженість»;* *«Більш раціонально скласти розклад, ставити пари на ранні години»;* *«Зменшити загрузку на студентів. Вчитися – це добре, але відпочивати теж потрібно».*

- Вибір дисциплін (8,8 % відповідей). Студенти/-ки вважають важливим надання більшої свободи у виборі вибіркових дисциплін, а також зменшення годин на непрофільні предмети: *«Зменшити кількість годин на менш потрібні предмети і збільшити на профільні (типу навіщо стільки фізики, інформатики, філософії, коли зменшили кількість годин на онкології, оперативної хірургії та топографічної анатомії)».*

- Оцінювання (10,2 % відповідей). Респонденти/-ки звертали увагу на різні системи оцінювання на різних кафедрах, вимагали підвищити об'єктивність оцінювання, прибрати практику високого оцінювання студентів тільки за фактом участі у конференціях, а також писали про те, що тести не можуть оцінити реальні знання: *«Замінити тестову програму оцінювання на ту, яка перевірятиме дійсні знання студентів, а не допомагатиме їм без труднощів проходити іспити з мінімальним рівнем знань».*

2) Зміст навчальних курсів:

- Об'єм матеріалу (3,6 % відповідей). Студенти/-ки висловились щодо великого об'єму знань, які треба засвоїти за короткий проміжок часу, неможливості зробити це якісно та щодо відсутності відпочинку.
- Співвідношення аудиторних/самостійних та практичних занять (28,6 %). Більшість подібних відповідей містили вимоги більшої кількості практичних занять: *«Залучити до репозиторію клінічні протоколи; контроль кафедр щодо надання практичних навичок, відвідувань операційних; створення гуртків з наданням матеріально-технічної бази для відпрацювання практичних навичок»*. Також писали про зменшення об'єму матеріалу, який треба вчити самостійно, про неефективність передування лекцій практичними, окремі особи хотіли б більше лекцій.
- Якість навчальної інформації, її сучасність та відповідність міжнародним стандартам (13,3 % відповідей): *«Надання актуальної інформації, яка використовується розвинутими країнами»*.
- Доступність методичних матеріалів, технічне забезпечення навчального процесу (22,2 %). Студенти/-ки висловлювались щодо браку методичних матеріалів, необхідності оновлення бібліотеки, покращення роботи платформ дистанційного навчання та АСУ.
- Методи викладання, використання новітніх технологій під час викладання (15,5 % відповідей). Здобувачі/-ки хотіли б більше симуляційних класів, інтерактивних занять, рольових ігор, відеоматеріалів, а також підвищення комп'ютерної грамотності серед викладачів: *«Проводити більше інтерактивних занять серед студентів, які можуть залучити в процес навчання одночасно більше одного студента: рольові ігри були ефективні та подобались усім, коли викладач проводив їх»*. Також висловлювались побажання проводити тестування викладачів на знання свого ж предмету викладання.

3) Фізичний простір університету та гуртожитків (1,5 % відповідей).

Такі відповіді містять вимоги ремонту деяких аудиторій, гуртожитку, встановлення лавочок в зоні відпочинку на території університету, підтримки комфортної температури повітря в деяких аудиторіях взимку тощо.

4) Загальна атмосфера.

- Стосунки з викладачами. 11,3 % студентів/-ок написали про заміну деяких викладачів, вимагали більш розуміючого ставлення до студентів, збільшити можливість більш тісної та довірчої взаємодії між студентами та викладачами, заохочувати викладачів, які добре викладають: *«Робити підбір викладачів, які насправді зацікавлені в передачі знань студентам, та в тому, щоб ними були опановані навички».*

- Стосунки із адміністрацією та працівниками кафедр, деканатів (1,5 % відповідей). Такі відгуки містять вимоги більш толерантного реагування на скарги, заміну деяких працівників.

- Стосунки із колегами, іншими здобувачами (0,5 %). Писали про неадекватну поведінку іноземних студентів, або про необхідність прийняти міри, щоб не допускати конфлікти із іноземцями: *«Недопущення конфліктів із іноземцями шляхом сегрегації за національною ознакою».*

- Створення служби, яка допомагала б студентам/-кам (2,6 % відповідей). Респонденти/-ки зауважували, що необхідно створити службу, або кураторів, які допомагали б адаптуватися першокурсникам, або допомагали б студентству вирішувати конфлікти: *«Проводити якісь інструктажі для студентів та викладачів з метою кращого ставлення одне до одного. Регламентація фраз, можливо, які вони не мають казати. Сформувати орган, який би реально чесно допомагав вирішувати конфлікти. Бажано анонімно та спокійно».*

- Розширення міжнародних зв'язків університету (2,1 %). Вчасно інформувати студентів про можливість навчання за обміном, а також залучення міжнародних фахівців до обміну досвідом зі студентами/ками:

«Надати інформацію та можливість участі щодо всеукраїнських та міжнародних медичних конкурсів для студентів»

- Розвиток загальної поваги до студентів, до їхньої думки, серед викладачів та представників адміністрації (5,1 % відповідей): *«Нагадати усім про важливість об'єктивного і неупередженого ставлення до студентів».*

Наводимо ще деякі висловлення, які характеризують окремі настрої студентства:

«Потрібно змінювати цілі навчання. усі націлені, щоб ми здали крок, екзамени. щоби отримати оцінку, рейтинг. це маячня. нікому оцінки наші не потрібні. треба прибрати фокус уваги з оцінок. хочеться вивчати справді потрібні речі для життя лікаря, для нашої професії, як воно в житті, через які труднощі будемо проходити. чому ніхто не розповідає про інтернатуру, як це важко, які є спеціальності, як їх отримати, що для цього треба. а про те як бути самому людиною, як захищати свої права»;

«Відраховувати студентів за неуспішність; не ставити студентам 5 за вміння читати букви; сухі опитування непотрібні – потрібні обговорення з напрямком на дифдіагностику; навчити студентів бути хорошими врачами, а не хорошими студентами»;

«Більше практики, рольових бесід з «пацієнтами», менше тестів, більше роз'яснень від викладачів, запрошення на заняття роботодавців, експертів в галузі»;

«Поступова реформа освіти узагалі, щоб мати змогу конкурувати з закордонними»;

«Я вважаю, що оцінювати студентів за активність у бесідах на уроках, а не їх знання, є необ'єктивним. Усі люди поділяються на інтровертів і екстравертів, і вимушеність інтровертів мати погані оцінки просто через рису характеру - несправедливість».

Здобувачам освіти був запропонований також перелік різних процедур, порядків та діяльності університету з проханням позначити, з чим саме вони обізнані (див. рис. 8). Респонденти/-ки продемонстрували вищий за середній рівень обізнаності, найкраще вони обізнані з порядком і умовами вибору студентами вибіркового дисциплін (про нього знають 87,3 % опитаних), з порядком перескладання заліків, іспитів (76 %), а також із Кодексом академічної доброчесності ХНМУ (70 %). Найменше здобувачі обізнані з інформацією про програми міжнародної академічної доброчесності (48,4 %).

Рис. 8. Ознайомленість з порядками, процедурами, діяльністю університету (%)

Подібне запитання стосувалося і задоволеності студентства порядками, процедурами, підтримкою, забезпеченістю університету (див. рис. 9). Найбільше респондентки/-ти задоволені рівнем матеріально-технічних та

інформаційних ресурсів Наукової бібліотеки університету (71,7 %), рівнем консультативної підтримки з боку деканату (68,2 %) та платформами дистанційної освіти університету (65,7 %), а найменше – рівнем соціальної підтримки (проживання, харчування, стипендії, соціальна допомога та ін.) (44,2 %) і ефективністю роботи психологічної служби університету (41,2 %), хоча ці дані не обов’язково свідчать про незадовільну роботу відповідних служб.

Рис. 9. Задоволеність підтримкою, порядками, процедурами, забезпеченістю університету (%)

Окремий блок анкети був присвячений ряду надзвичайних ситуацій, які можуть виникати під час навчання. Свідками таких ситуацій була невелика кількість опитаних. Так, 17,2 % опитаних під час навчання були свідками ситуації порушення академічної доброчесності здобувачами вищої освіти,

21 % — порушення академічної доброчесності викладачами, 26,1 % були свідками корупції, 24,2 % — свідками дискримінації (за ознакою віку, статі, кольору шкіри, національністю, релігійної приналежності, мови, місця проживання тощо), 5,5 % — сексуального домагання.

Запитання щодо виникнення будь-якого особистого конфлікту інтересів під час навчання отримало переважно негативну відповідь: 66,2 % опитаних обрали варіант відповіді «Ні», ще 18,2 % не змогли відповісти на запитання. 15,6 % респондентів/-ок відповіли на запитання ствердно та мали можливість прокоментувати, у чому полягав конфлікт.

Аналіз відповідей (182 відповіді, 12,9 % від загальної кількості опитаних) засвідчив такі види конфліктів:

- Конфлікти з викладачем, некоректна поведінка викладача (5,9 %) *«Не зійшлися з викладачем вірності результатів відповіді»; «Викладачу не подобалося моє прізвище, тому частіше за все він ставив мені двійки) також на першому курсі мені пропонували «індивідуальні заняття», але наскільки я знаю цього викладача звільнили»;*

- Конфлікти, що стосуються оцінювання (2,8 %) *«Викладач навмисно знижував оцінки, навмисно не дозволяв передавати занижені оцінки»;*

- Відчуття приниження (не було прояснені ситуації, в яких виникали такі відчуття, тому виділено в окремий пункт – 1,3 %) *«Студенти-медики для багатьох співробітників хірургічної та кафедр, та лікарень, де проходять заняття виявляються найнижчим ланкою»;*

- Конфлікти під час вибору дисциплін (0,9 %) *«Чому якщо більшість вибирає предмет який мене не цікавить, мене добровільно примусово змушують його вибирати?»;*

- Конфлікт із іншими здобувачами (0,7 %) *«Зверхнє ставлення деяких студентів до своїх колег»;*

- Академічна недоброчесність (0,6 %) *«Конфлікт полягав у тому, що покарання за порушення академічної доброчесності одним студентом несла вся група»;*

- Конфлікти через технічні проблеми під час дистанційного навчання (0,4 %) *«На дистанційному навчанні мене підозрювали у зчитуванні матеріалу, але це було не завжди так»;*

- Конфлікти із представниками адміністрації (0,3 %) *«Університет не надав дозвіл на Німецькому документі про те, що я навчаюсь дійсно в ХНМУ, аргументував тим, що це не в їх компетенції. І із-за цього мене не допустили до літньої оплачуваної мною практики в німецькій лікарні».*

Останній блок анкети був присвячений оцінці результативності навчання за обраною освітньою програмою. Одне з питань стосувалося того, наскільки університету вдалося під час навчання розвинути або покращити м'які навички здобувачів освіти (див. рис. 10).

Згідно розподілу відповідей, університет найкраще розвиває відповідальність за власні дії (64 % опитаних), вміння самостійно приймати рішення (61,8 %), комунікабельність (55,8 %), тоді як розвитку таких навичок, як «вміння вести за собою» (21,6 %), «навички співпереживання» (25,7 %) та «активна життєва позиція» (30,1 %) університет має приділити більше уваги.

Близько двох третин опитаних (54,3 %) задоволені тими компетентностями, що в них розвинув університет (незадоволеними виявилися лише 15,1 % респондентів/-ок, а варіант відповіді «Складно сказати» обрали 30,6 % здобувачів, які взяли участь у дослідженні).

Рис. 10. М'які навички, які університету вдалося розвинути у здобувачів під час навчання (%)

Наостанок було поставлене таке запитання: «На Вашу думку, якою мірою навчання за цією освітньої програмою вплине на Вашу подальшу кар'єрну траєкторію?» (див. рис. 11). Студентські «оцінки» є позитивними: майже три чверті опитаних (71,9 %) вважають, що освітня програма матиме вирішальний вплив чи стане доволі впливовою.

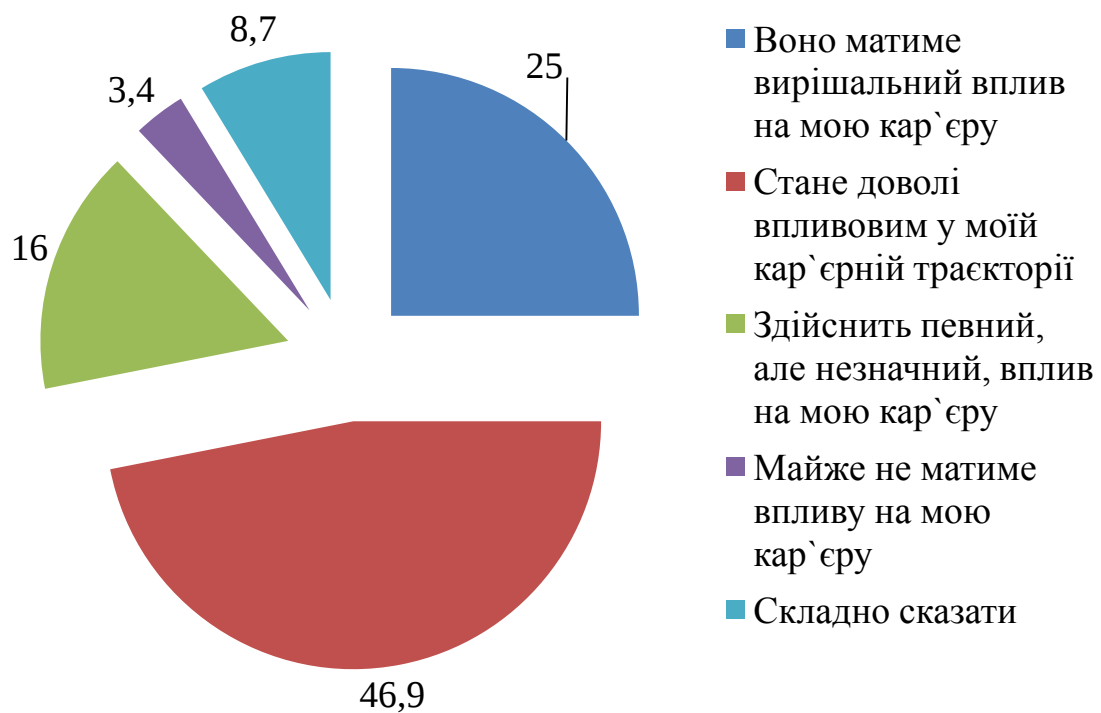

Рис. 11. Вплив навчання за освітньою програмою на подальшу кар'єрну траєкторію (%)

Натомість тих, хто вважає, що освітня програма майже не матиме впливу на її / його подальшу кар'єру, було тільки 3,4 %.